

Jasna Cvetković Lay

Center za spodbujanje otrokove nadarjenosti Bistrič Zagreb

STROKOVNI SERVIS ZA VRTCE IN ŠOLE

KAKO JE Z IZOBRAŽEVANJEM NADARJENIH NA PRAGU NOVEGA TISOČLETJA?

Nekateri menijo (Galbraith 1992), da Hrvaška in Slovenija zamujata za približno trideset let v organizaciji sistema skrbi za nadarjene. In četudi take ocene ne bi bile povsem natančne, torej pretirane, ostaja še zmeraj kar precej vprašanj brez odgovora:

- Ali imamo podatke o tem, koliko je nadarjenih otrok v vrtcih in šolah v Sloveniji in na Hrvaškem ter za kakšno vrsto nadarjenosti gre?
- Koliko nadarjenih otrok v Sloveniji in na Hrvaškem obiskuje kakšen poseben program (ali je vključeno v obogateni in diferencirani program)?
- Kako je z zakonsko ureditvijo pravic do posebnih programov za nadarjene v Sloveniji in na Hrvaškem?
- Ali imajo vzgojitelji ter učitelji razrednega in predmetnega pouka v Sloveniji in na Hrvaškem dodatno izobrazbo za delo z nadarjenimi (kakršno redno organizirajo v šolskih sistemih na tujem)?
- Koliko strokovne pomoči in podpore dobe starši nadarjenih otrok v Sloveniji in na Hrvaškem?

Ali bosta ugotavljanje in bolj sistematično delo z nadarjenimi otroki, njihovimi starši in učitelji tudi na pragu novega tisočletja ostala zanemarjena?

Center za spodbujanje otrokove nadarjenosti Bistrič v Zagrebu (<http://www.bistric.atfreeweb.com>) se že nekaj let sistematično ukvarja z nadarjenimi predšolskimi otroki, njihovimi vzgojitelji in starši (po zgledu uspešnega t. i. »horizontalnega« organiziranja strokovnjakov in staršev nadarjenih otrok – združenja, angl. associations, kakršna imajo v razvitih zahodnih državah). Leta 1999 je Center Bistrič sodeloval s Centrom za študij nadarjenosti pri Katoliški univerzi v Nijmegenu (Nizozemska) ter s sodelovanjem in ob superviziji Centra načrtoval nove dejavnosti. Za kaj pravzaprav gre in kakšen »strokovni servis« je to, bomo razbrali že iz opisa dela samega Centra za študij nadarjenosti kot supervizorja teh dejavnosti.

KAJ JE CENTER ZA ŠTUDIJ NADARJENOSTI?

Center za študij nadarjenosti je bil uradno ustanovljen leta 1988 v sklopu Oddelka za razvojno psihologijo Univerze v Nijmegenu. Ustanovitelj, idejni oče in prvi direktor Centra dr. Franc Monks zagovarja zamisel o razvoju zmožnosti nadarjenih otrok, iz te pa izhajajo tudi poglavitni cilji delovanja Centra: predstavljati in spodbujati naj bi znanstvene raziskave o nadarjenosti, se ukvarjal zlasti z raziskavami o optimiranju možnosti za razvoj nadarjenih ter pripomogel k zmanjševanju težav pri razvoju nadarjenih doma in v šoli.

Skratka, Center je ustanovljen zato, da bi bilo (s strokovnim vodenjem in svetovanjem) ustrezno poskrbljeno za nadarjene otroke in mladostnike ter njihove starše in učitelje.

Temeljne dejavnosti Centra so: diagnostika in svetovanje, delavnice za učitelje praktike, podiplomski trening za učitelje v sodelovanju z ECHA (Evropskim svetom za velike sposobnosti), raziskave in sodelovanje z izobraževalnimi ustanovami, specializirani psihoterapevtski tečaji (socioemocionalne težave nadarjenih) in izdajateljska dejavnost.

(Vsi, ki jih navedene dejavnosti zanimajo, dobe dodatne informacije po internetu <http://www.socsci.kun.nl/psy/cbo>).

Čeprav deluje Center v sklopu akademske ustanove (univerze), se denarno vzdržuje sam z raznimi dejavnostmi, usmerjenimi na potrebe, ki se kažejo v praksi ne le na Nizozemskem, temveč tudi drugje v Evropi. Kaj to natančneje pomeni in kako je videti v resnici?

Ena od temeljnih »storitev«, ki jih ponuja kot edini nizozemski »strokovni servis«, ki pomaga staršem in šolskemu (v resnici zelo raznolikemu) sistemu, je diagnosticiranje nadarjenosti in svetovanje staršem in učiteljem nadarjenih. Starši, ki jih zanima, ali je otrok nadarjen, ali – in to je še pogostejše – ima v šoli težave, ga pripeljejo v Center na diagnostično presojo. V poštevek pridejo otroci od 4 do 23 let (storitve iščejo največkrat starši otrok, starih od 6 do 14 let). V Center prihajajo tudi mlajši (predšolski otroci), pri katerih starši velikokrat že opažajo zgodnja znamenja nadarjenosti.

Precej šol na Nizozemskem že vpeljuje t. i. *basic level* (vključevanje otrok od četrtega leta).

V Centru gredo potencialno nadarjeni otroci skozi diagnostični postopek, ki traja povprečno ves dan (poleg testiranja se opravi zelo nadroben intervju s starši, zlasti če je otrok mlajši). Pri drugem srečanju s starši (dva tedna po prvem testiranju) preverijo izide, dobljene s prvim testiranjem; tedaj zvedo starši ustno za izide in opravijo še en pogovor. Sledi pisno poročilo (psihološki izvid in mnenje), pošljejo ga staršem. Poleg individualne psihodiagnostične obravnave sodijo med storitve Centra tudi skupinska testiranja (intelligence in/ali drugih lastnosti, pa tudi izdelava posebnih profilov nadarjenih), ki se opravljajo večinoma za srednje šole, da bi tako oddelili otroke za obogatene programe in posebno delo pri projektih.

Na naslednjih stopnjah, če je potrebno, sledijo posegi v otrokovo šolsko okolje. Člani strokovne skupine Centra – psihologi, posebej izobraženi za delo z nadarjenimi, so pogosto na terenu, v šolah, kjer neposredno z učitelji rešujejo težave posameznih nadarjenih otrok. Učitelje marsikdaj »zadenejo« izsledki o nadarjenosti otroka (pri katerem se – tako kakor pri nas – že kaže vrsta vedenjskih težav, nastalih zaradi nerazumevanja okolja), pa tudi samo zavzemanje osebja Centra za reševanje otrokove težave. Dobra stran nizozemskega šolskega sistema je, da starši, če niso zadovoljni, brez težav lahko izberejo otroku drugo šolo, in zato se šole tudi same vse bolj trudijo zadržati otroke. Spodbujene so ne le k temu, da prisluhnejo pobudam osebja Centra, temveč marsikdaj celo plačajo njegove storitve, samo da bi obdržale nadarjenega otroka. Sicer pa storitve navadno plačajo starši.

Delo z učiteljem je večinoma individualno, svetovalno. Osebe si zelo prizadeva, da ne bi bilo videti kot »nekdo nad učiteljem«. Skrbi, da se potrebe nadarjenega otroka in možnosti šole (učitelja) realno uskladijo. Zato za vsakega posamičnega nadarjenega otroka, obravnavanega v Centru, iščejo praktične in posebne rešitve, ustrezne prav temu otroku. Temeljni cilj tako individualiziranega prijema je, da se doseže pozitivno stališče učitelja do nadarjenega otroka. Pri tem se seveda vpliva tudi na vrsto izobraževalnih posegov. Delo opravljajo za to posebej izobraženi strokovnjaki (*educationalist*), sami posegi pa zadevajo individualizacijo in/ali bogatenje programa (*kurikuluma*), uporabo obogatene (*enriched*) gradiva, treninge logičnega mišljenja, delo v specializiranih delavnicah (za informatiko, umetnostna in druge, glede na področja nadarjenosti) ipd. Pri taki nadrobni obravnavi se »porabi« za vsakega nadarjenega otroka povprečno do 20 ur strokovnega dela (od diagnostike do iskanja posameznih rešitev v šolskem okolju), to pa se v skladu z dohodki staršev tudi plača.

TRENING SOCIALNIH SPRETNOSTI ZA NADARJENE OTROKE, STARŠE IN UČITELJE

Na tečaju z naslovom *Učimo se skupaj, kako ravnati z nadarjenostjo* terapevtsko obravnavajo socioemocionalne težave, kakršne pogosto zasledimo pri nadarjenih otrocih. To ni intenzivna psihoterapija, temveč omogočanje dodatne strokovne podpore, ki je neposredno okolje otroku ne daje. Pri terapevtski obravnavi je namenjena posebna pozornost uspešnejšemu spoprijemanju s težavami, kakršne so: strah pred neuspehom, dolgočasje, pretirana občutljivost, komunikacija z drugimi in sprejemanje lastne nadarjenosti. Tečaj poteka najpogosteje kot skupno delo otrok, staršev in učiteljev (delo v skupini), vodijo pa ga posebej usposobljeni psihoterapevti.

PODIPLOMSKO SPOPOLNJEVANJE V IZOBRAŽEVANJU NADARJENIH, NAMENJENO UČITELJEM

Center organizira v sodelovanju z Evropskim svetom za nadarjene – ECHA, podiplomski tečaj s področja izobraževanja nadarjenih (*International course on postgraduate level*); tisti, ki ga opravi, prejme *European advanced diploma in educating the gifted*. Tečaja se udeležujejo skupine učiteljev iz Nemčije, Avstrije, Portugalske, Španije idr. Program naj bi pripomogel k večji kompetentnosti učiteljev in drugih sorodnih poklicev v izobraževalnem sistemu (psihologov, pedagogov, ravnateljev), ki se želijo specializirati za izobraževanje nadarjenih. Tečaj sestavljata teoretični in praktični del (14 modulov), pri tem pa so nujna srečanja s supervizorjem in izdelava glavnega projekta.

POMOČ PRAKTIKOM V ŠOLAH IN STARŠEM NADARJENIH OTROK

Temeljna zamisel »strokovnega servisa« je, naj bi tim psihologov in drugih strokovnjakov, dodatno izobraženih in/ali z izkušnjami na več področjih dela z nadarjenimi (psihodiagnostika nadarjenih, psihoterapija in svetovanje nadarjenim, izobraževanje nadarjenih – izobrazbeni posegi, izdelava programov, obogatene gradiva, organiziranje delavnic za nadarjene ipd., povezovanje z drugimi strokovnjaki), strokovno pomagal učiteljem razrednega in predmetnega pouka v šolah ter staršem nadarjenih otrok.

Potem ko starši ali učitelj spoznajo, da imajo enega ali več »drugačnih otrok« v družini ali razredu, sledi

logično vprašanje: In kaj zdaj? Kako naprej? Kaj je nujno storiti in kako?

Praktiki v šolah in tudi starši gotovo nimajo nikogar, na katerega bi se ob takšnih ali drugačnih vprašanjih lahko obrnili. Nadarjenost bi vsekakor morali ugotavljati tudi s psihodiagnostičnimi metodami in storiti še marsikaj (na primer organizirati obogateni program ali delo z obogatenim gradivom), kar bi pomagalo potencialno nadarjenemu otroku, da bi ustrezno zadostil svojim posebnim potrebam po vzgoji in izobraževanju.

Poleg strokovnih konzultacij, psihodiagnostične ocene, pomoči in postopkov pri konkretnih korakih v otrokovem okolju vrtca ali šole je enako pomembna tudi izdelava dodatnega gradiva za izobraževanje (*enrichment materials*) za nadarjene; vse to bi precej pomagalo učiteljem v praksi. Poglavitni namen tovrstnega gradiva je, da nadarjenega otroka zaposli, dokler »čaka«, da sošolci v razredu dokončajo, kar nadarjeni že obvlada, ter pomaga razvijati posebna področja interesov ali nadarjenosti otrok v nižjih razredih osnovne šole (kreativno pisanje, logično kombinatorične naloge, ustvarjalno reševanje problemov ipd.).

Ministrstvo za prosveto in šport Republike Hrvaške je izjavilo, da ceni dozdejšnja strokovna prizadevanja združenja Bistrić pri utemeljevanju vzgoje in izobraževanja nadarjenih otrok; zato pričakuje nadaljnje sodelovanje in k temu vabi tudi Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Povzemimo na kratko dozdejšnje in prihodnje dejavnosti Bistrića. Dejavnosti trajne narave ali takšne, ki še potekajo, so: igralnice/delavnice za nadarjene otroke, stare od 3 do 8 let, s posebnim programom; projekti in usposabljanje iz vzgoje in izobraževanja nadarjenih (vrtci in šole na Hrvaškem); diagnostična presoja nadarjenih otrok, starih od 4 do 10 let, izjemoma tudi prej (kvalitativna in kvantitativna), ob pisanju ugotovitev in mnenj; diagnostična presoja nadarjenih otrok pred vstopom v šolo – s pisanjem in razlago postopkov, potrebno šoli in učiteljem.

Za potrebe Mestnega urada za izobraževanje in šport je Bistrić leta 1999 z Zagrebško skupnostjo za tehnično kulturo (ZaTePlus) in Zagrebško računalniško zvezo (ZRS) na nadarjenih informatikih, učencih zagrebških osnovnih in srednjih šol, izpeljal raziskavo *Nadarjeni informatiki, kako naprej?* Raziskava je del širšega projekta dela z nadarjenimi učenci in njihovimi učitelji, ki ga uresničuje Oddelek za tehnično kulturo zagrebškega mestnega urada.

Poleg priročnikov *Hočem in zmorem več* (*Ja hoću i mogu više*) in *Nadarjen je, kaj z njim?* (*Darovito je, što ću s njim?*) – Alinea – Bistrić, 1995, 1998 – bo namenjeno praktikom in staršem še nekaj reči: obogateno gradivo za nadarjene otroke od 3 do 10 let, brošura *Projektno vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi otroki v vrtcu*, nov priročnik *Pogovori s starši nadarjenih otrok* ter razširitev dejavnosti Centra v strokovni servis šol za diagnosticiranje in delo z nadarjenimi učenci.

Prevedla Marjana Kunej

